

**MARKO PAVLIHA, PATRICK VLAČIĆ, KARLA OBLAK,
PREVOZNO PRAVO – POGODBE O PREVOZU TOVORA,
POTNIKOV IN PRTLJAGE (TRETJA, SPREMENJENA IN
DOPOLNJENA IZDAJA),
IUS SOFTWARE – GV ZALOŽBA, LJUBLJANA,
2017., 424 STR.
UDK: 347.763(091)(048.1)**

Vrhunski udžbenik prometnoga prava dobio je novu polituru. Djelo *Prijevožno pravo – Ugovori o prijevozu robe, putnika i prtljage* kolega Pavlihe, Vlačića i Oblak s Fakulteta za pomorstvo i promet Sveučilišta u Ljubljani već niz godina jedan je od najboljih udžbenika prometnog prava u regiji i šire. Ovu tezu valja dodatno argumentirati. Pravo koje uređuje jednu od glavnih gospodarskih aktivnosti – promet – postalo je tijekom 20. i 21. stoljeća iznimno složeno, na više različitih načina. Kao prvo, govorimo o pravnom uređenju pet (gotovo) potpuno međusobno različitih grana prometa, koje zahtijevaju sadržajno različita pravna pravila: pomorski, zračni, željeznički, cestovni prijevoz i prijevoz unutrašnjim plovnim putovima te posebna pravna pravila za kombinaciju prijevoza s više grana prometa – multimodalni prijevoz. Nadalje, svaka od tih grana prometa u svakoj je državi članici EU-a uređena na trima različitim razinama ili “trorazinskim” izvorima prava: nacionalnim propisima, pravnom stečevinom EU-a i međunarodnim konvencijama koje su u ovom području posebno brojne. Naime, izrazito međunarodni karakter prometa – dapače, u pomorskom i zračnom prijevozu čak globalni karakter – doveo je do toga da je već s početkom 20. stoljeća došlo do masovne unifikacije pravila za različita pravna pitanja u području prometa. Do danas je to područje premreženo s više stotina različitih međunarodnih konvencija i njihovih brojnih protokola, koje uz nacionalno pravo uređuju određeno pitanje. Dodatnu, vrlo zahtjevnju dionicu za poznavanje i prikaz ovog područja čini i treća razina pravnih propisa u području prometa: pravna stečevina EU-a. Naime, stvaranje jedinstvenog tržišta EU-a zahtijevalo je donošenje velikog broja novih pravnih pravila koja su na jedinstven način uredila brojna pitanja bitna za funkcioniranje jedin-

stvenog tržišta u području transporta. Ako istaknemo da pravna pravila koja uređuju transport pripadaju među tri najveća pojedinačna pravna područja unutar cjelokupne pravne stečevine EU-a, najbolje potvrđujemo tezu da je cjelina prometnog prava postala vrlo kompleksno područje, a pretakanje – makar i osnove – tog prava u udžbenički tekst zadatak je primjeren samo najvećim znalcima. Zašto? Zato što samo onaj tko doista razumije i dobro se snalazi u materiji može komplicirano i divergentno područje prikazati na jednostavan, lako razumljiv, dobro strukturiran i općenito koherentan način. Upravo to pošlo je za rukom autorima udžbenika *Prevozno pravo*, koji su u ovom, trećem izdanju donijeli novu kvalitetu već dobro poznatom djelu. Razlog za novo izdanje upravo leži u vrlo dinamičnim izmjenama transportnih propisa, stoga je valjalo prethodno izdanje znatno izmijeniti novim međunarodnim sporazumima i pravnom stečevinom EU-a, novelama slovenskog nacionalnog zakonodavstva i važnim sudskim presudama jer samo tako ovo iznimno važno djelo može i dalje služiti kao okosnica poučavanja i snalaženja u području za ciljanu publiku.

Knjiga je podijeljena u sedam poglavlja, od kojih se prva dva bave općenitim teorijskim pozicioniranjem prometnog prava i analizom ugovora o prijevozu, dok se preostala poglavlja bave pravnim uređenjem četiriju grana prijevoza (pomorskog, zračnog, željezničkog i cestovnog) te multimodalnim prijevozom. Temeljna struktura knjige je, stoga, identična ranijim izdanjima, no sadržaj novog izdanja znatno je noveliran u odnosu na prethodno.

Prvo poglavlje, *Temeljne značajke prijevoznog prava*, donosi teorijsku diferencijaciju različitih pojmova koji se u praksi, ali i u teoriji, vrlo često miješaju. Autori tako objašnjavaju da je predmet ovog udžbenika pravo prijevoza različitim granama transporta, koje se još naziva i transportno pravo. No, ističu autori, to područje valja razlikovati od srodnog termina prometnog prava, koje se bavi prijenosom i distribucijom u području pošte, telekomunikacija, cjevovoda i električne energije, a u širem smislu obuhvaća i prijevozno pravo. Iako su srodna i često se terminološki miješaju, ova se područja bave bitno različitom materijom, a predmet izučavanja udžbenika *Prijevozno pravo* ostaje materija vezana uz prestacije koje se odnose na ugovor o prijevozu putnika i prtljage u različitim pravnim granama, što autori vrlo vješto prikazuju i shemom prijevoznog i prometnog prava, koja će sigurno bitno olakšati razumijevanje ove fine razlike svakom studentu. Posebno se razlaže položaj prava logistike, za koje autori tvrde da se još ne može smatrati zasebnom pravnom granom, već podgranom prijevoznog prava. Nadalje, objašnjavaju se osnovne značajke prijevoznog prava, među kojima je iznimno važan upravo međunarodni značaj

prometa, koji nas vodi do idućeg vrlo važnog pitanja kojim se autori detaljno bave, a to je ujednačavanje ili harmonizacija prijevoznog prava. Ono što ovaj udžbenik izdvaja od brojnih drugih udžbenika i u ovom i u drugim područjima jesu izdvojeni dijelovi teksta s praktičnim, životnim i zanimljivim praktičnim primjerima na kojima autori čitatelju na najbolji mogući način objašnjavaju u čemu se u praksi ogleda međunarodni značaj prometa ili potreba za izjednačavanjem prava i donošenjem međunarodnih konvencija za određeno pitanje. Takav je pristup pisanju didaktičkog priručnika u području prava upravo maestralan i valja ga posebno istaknuti, što činimo odmah, na prvome mjestu u knjizi gdje se poseže za praktičnim primjerom kako bi se pojasnili i približili komplicirani teorijski pojmovi. Autori su ovakvim realnim, ali živahnim i lako razumljivim primjerima protkali čitavu knjigu i dali joj onu nadgradnju koja, nažalost, prečesto nedostaje djelima namijenjenim poučavanju i prenošenju znanja. Ovaj udžbenik time prestaje biti samo skup činjenica koje valja usvojiti, on postaje knjiga zanimljiva za čitanje, a to je doista velik iskorak. Pitanju unifikacije prijevoznog prava s razlogom je dana velika važnost. Autori detaljno objašnjavaju sve razine i važne teorijske osnove unifikacije prava općenito te daju povijesni prikaz razvoja unifikacije međunarodnog prijevoznog prava u svim granama prometa (osim unutrašnje plovidbe, kojom se djelo ne bavi). Velik broj međunarodnih organizacija i konvencija donesenih pod njihovim okriljem iznesen je s nevjerojatnom lakoćom, sistematično i zanimljivo. Možda je ovo mjesto na kojemu možemo istaknuti doista velik spisateljski talent autora. Naime, onaj dio materije koji bi se – zbog svoje faktografske povijesne danosti – mogao nazvati “najsuhoparnijim” dijelom gradiva autori iznose na način koji i nezainteresiranog čitatelja navodi da čita dalje: preko političke pozadine donošenja pojedinih konvencija, interesa velesila, gospodarskih interesa i borbe međunarodnih organizacija za unifikaciju i stupanje na snagu konvencija – sve to studentu, ali i drugom verziranom čitatelju – otkriva sasvim drugu razinu transportnog prava, onu životnu pozadinu koja pravo čini samo logičnom posljedicom. Ako razumijete pozadinu, razumjet ćete i pravno uređenje određenog odnosa. Upravo taj moment čini ovaj udžbenik vrhunskim didaktičkim djelom. No, autori se ne zaustavljaju samo na iznošenju izjednačavanja međunarodnog prijevoznog prava, već se bave i nezaobilaznim i vrlo važnim pitanjem izjednačavanja pravnih pravila prijevoznog prava na području EU-a. Važnost transporta među ostalim industrijskim granama u EU-u, tijela Komisije zadužena za transport i srodna područja te strateški dokumenti (biješe knjige), zajedno s odnosima pravne stečevine u ovom području prema ostalim izvorima prava, sve je to virtuozno objašnjeno u malo teksta.

Drugo poglavlje donosi nam detaljan prikaz svih elemenata ugovora o prijevozu kao temeljnog pravnog posla koji je predmet knjige. Objašnjavaju se opće značajke prijevoznog ugovora i bitni sastojci ugovora, pravni izvori i vrste prijevoznih ugovora te se posebno iznose značajke ugovora o prijevozu stvari i ugovora o prijevozu putnika i prtljage. Poglavlja o tim dvama osnovnim ugovorima o prijevozu posebno se bave obvezama i odnosima između ugovornih strana, prijevoznim ispravama, odgovornošću prijevoznika za štetu te – posebno procesno važnim – institutom zastare. Osobito valja istaknuti da izlaganje o pojedinim dokumentima (teretni list, zapisnik o šteti) ovdje i u daljnjem tekstu uvijek prate i slike dotičnih dokumenata, što čitatelju omogućuje da lakše prati i usvaja izloženo gradivo te da teorijske pojmove odmah spaja s praksom.

Treće poglavlje bavi se pravnim uređenjem prijevoza putnika i prtljage morem. S obzirom na opsežnost pomorskog prava, nije čudno što ovaj dio sadržaja čini čak četvrtinu čitave knjige (gotovo sto stranica). Autori su vrlo opsežnu materiju brodarskih ugovora i ugovora o prijevozu putnika i prtljage morem uspjeli prikazati na način koji je u isto vrijeme detaljan, informativan, dobro strukturiran i sadržava sve važne informacije i s teorijskog, i s praktičnog stajališta. Začudnom vještinom autori su prvo uveli čitatelja u pomorsko pravo kao područje, sažeto izložili njegove izvore te objasnili strukturu ugovora o iskorištavanju brodova (popraćeno grafičkim prikazom). Nakon toga slijedi prikaz najvažnijih međunarodnih konvencija koje na međunarodnoj razini izjednačavaju pravila vezana uz teretnicu i prijevoz stvari morem (uključujući i najnovija Rotterdamska pravila) i Atenske konvencije o prijevozu putnika i prtljage morem, sve s objašnjenjem koji od tih pravnih izvora obvezuju Sloveniju. Ukratko se prikazuju pomorskoprijevoznički ugovori, dok se detaljnije objašnjavaju brodarski ugovori. Najveći dio teksta posvećen je izvođenju ugovora o prijevozu robe morem, obvezama stranaka, prijevoznim ispravama i odgovornosti prijevoznika, pri čemu je zadržan vrlo praktičan pristup iznošenju materije toliko karakterističan za ovo djelo, praćen brojnim slikama pojedinih ugovora i dokumenata. Konačno, poglavlje završava istim pristupom iznošenju materije ugovora o prijevozu putnika i prtljage morem. Nakon toga slijedi prikaz ugovora o tegljenju i potiskivanju, drugim plovidbenim poslovima, prijevoz u kojem sudjeluje više prijevoznika, ugovor o zakupu broda te – vrlo kratko, ali važno poglavlje o kolizijskim pravilima.

Četvrto poglavlje daje nam prikaz obveznih odnosa u zračnom pravu. Autori ponovno slijede isti pristup iznošenju materije: preko pojma i izvora zračnog prava prelazi se na neke od najvažnijih međunarodnih konvencija u području

obveznih odnosa u zračnom pravu (sustav Varšavske konvencije '29 i Montrealska konvencija '99 s poviješću nastanka i izmjena). Zatim se prelazi na prikaz vrsti ugovora o prijevozu zrakom te se daje detaljan prikaz ugovora o prijevozu putnika i prtljage zrakom. Kod prijevoza putnika autori posebnu pozornost pridaju definiranju pojma stvarnog prijevoznika, prijevozne karte te prava putnika propisanih propisima EU-a u slučaju uskraćenog ukrcanja, otkaza leta ili dužeg kašnjenja leta. U već poznatom stilu autori glavni tekst kombiniraju s praktičnim "interpolacijama", koje na ovom mjestu sadržavaju prikaz najvažnijih presuda Suda EU-a kao dijela pravne stečevine kojima se tumače praznine Uredbe 261/2004 kojima je EU prvi put zaštitio prava potrošača u prometu, a čija su se pravila harmonizacijom proširila i na druge grane prometa i danas su vrlo važan standard prometnog prava. Naravno, prikazuju se i druge prestacije tog važnog ugovora, odgovornost prijevoznika za povredu ugovora o prijevozu putnika i prtljage zrakom te prateće prijevozne isprave. Nakon toga slijedi prikaz ugovora o prijevozu robe, prijevoz s više prijevoznika, ugovor o zakupu zrakoplova te ugovori o posebnim činidbama zrakoplovom i posebno poglavlje o prijmu i otpremi putnika, prtljage i tereta u zračnoj luci kao posebna prestacija nužna za izvršenje ugovora o prijevozu koju može, ali i ne mora, izvršiti sam prijevoznik.

Peto poglavlje obrađuje ugovor o prijevozu robe, putnika i prtljage željeznicom, počevši s prikazom konvencije COTIF i njezinih protokola CIV (o prijevozu putnika i prtljage) te CIM (o prijevozu robe) kao izvora prava na međunarodnoj razini. Slijedi općeniti uvod u ugovore o prijevozu željeznicom te detaljnije o prijevozu putnika, predane prtljage i robe željeznicom, s teorijskim i praktičnim osvrtom na prijevoznu dokumentaciju, prava i obveze stranaka iz ugovora, carinske formalnosti, rokove i odgovornost prijevoznika. Na kraju se daju osnovne informacije o kombiniranom prijevozu, odštetnim zahtjevima i reklamacijama, zastarnim rokovima i kolizijskim pravilima.

Šesto poglavlje donosi nam detalje o ugovorima o prijevozu robe, putnika i prtljage cestom. Doznajemo da ovo područje na međunarodnoj razini uređuju konvencije CMR i CVR (za prijevoz putnika i prtljage, kao određeni kuriozum s obzirom na to da je samo vrlo mali broj država u krugu stranaka ove konvencije i međunarodno ima vrlo malo značenje). Prikazuju se osnovna prava i obveze iz ugovora, prijevozne isprave i odgovornost prijevoznika za povredu ugovora o prijevozu temeljem konvencija CMR i CVR i slovenskog prava u domaćem prijevozu, ali i odgovornost za posebna prava putnika u autobusnom prijevozu kako je propisana recentnim pravom EU-a u tom području, kao dio harmonizacije pravila o pravima potrošača u svim granama prometa.

Posljednje, sedmo poglavlje bavi se multimodalnim prijevozom robe te donosi prikaz različitih pravnih izvora koji uređuju ovo pitanje. Upravo prikaz pravnih izvora najveći je izazov u ovom području s obzirom na to da pokušaji međunarodne unifikacije pravila u ovom području nisu uspjeli, već se valja osloniti na pravila autonomnog prava u vezi s unimodalnim konvencijama koje obvezuju pojedinu državu za pojedini vid prijevoza. Studentima se teško snaći u ovom području, a često nije bolja situacija ni za stručnjake u praksi. Stoga je ovo kratko, ali vrlo kvalitetno napisano poglavlje vrlo važan dio djela. Autori su ovu složenu materiju odlučili prikazati tako da krenu od prikaza slovenskih propisa i međunarodnih konvencija koje obvezuju Sloveniju u pojedinim prijevoznim granama (ukratko, s obzirom na to da je o njima bilo više riječi u prethodnom tekstu, kako bi se čitatelju dao *croquis* važan za razumijevanje daljnjeg teksta). Nakon toga prikazuju se rješenja Konvencije UN-a o međunarodnom multimodalnom prijevozu robe iz 1980. koja nikada nije stupila na snagu, ali je i njezin postupak donošenja, kao i njezin sadržaj, važan za razumijevanje snaga koje na međunarodnoj razini vladaju u području transporta i pripadajućim interesima. Objašnjava se razlika između jedinstvene i mrežaste odgovornosti prijevoznika kao osnovnih pojmova, ali i unifikacijskih problema u ovom području. Konačno, autori nas detaljno upoznaju s autonomnim i praktično važnim pravilima UNCTAD-a i ICC-a koja nude rješenje za ovu situaciju u međunarodnom multimodalnom prijevozu.

Udžbenik *Prijevozno pravo* pisan je upravo tako – kao sredstvo za učenje, a ne znanstveni rad. Stoga se čitatelja nije opterećivalo bilješkama ispod teksta, već se na kraju donosi popis svih pravnih izvora i literature koju su autori upotrebljavali pri pisanju. A njihov je popis stvarno impresivan. Sastoji se od najvažnijih slovenskih prijevoznih i srodnih propisa općenito, zatim dokumenata koji nemaju važnost propisa te propisa koji uređuju pojedine prijevozne grane (tri stranice), zatim najvažnijih prijevoznih i srodnih propisa EU-a – općenito i po prijevoznim granama (sedam stranica) i konačno najvažnijih međunarodnih konvencija u području koje obvezuju Sloveniju (16 stranica). Nakon toga slijedi popis korištene literature: knjiga, članaka, zbornika radova, publikacija međunarodnih organizacija i raznih drugih izvora (25 stranica).

Knjiga je na početku opremljena kazalom svih poglavlja, predgovorom autora, sažetkom na slovenskom i engleskom jeziku čitavog sadržaja te stvarnim kazalom i prikazom recenzija na kraju knjige. No, ono što nam valja istaknuti kao posebnu vrijednost knjige jesu četiri potpoglavlja koja prate svako od sedam glavnih poglavlja: kazalo tog poglavlja, sažetak, ključni pojmovi tog dijela

te pitanja za ponavljanje gradiva. Upravo ovi dijelovi govore o tome da su autori vrhunski nastavnici koji su u stanju stvoriti djelo koje ne brani samo tezu o vlastitom poznavanju materije, nego i predanost vokaciji poučavanja i vještinu prenošenja tog znanja novom krugu poznavatelja i stručnjaka u području prometa.

Ovo je knjiga koju već dugo u svojoj knjižnici mora imati svaki stručnjak čiji su interesi vezani uz bilo koju granu prometa. Pisana je vrhunskim, pitkim i razumljivim stilom koji mami na čitanje, ali bez štete za kvalitetu sadržaja. Dapače, knjiga kolega Pavlihe, Vlačića i Oblak *Prijevozno pravo – Ugovori o prijevozu robe, putnika i prtljage* u novom izdanju znatno novelira tekst novim propisima koje je od posljednjeg izdanja donio EU u ovom području (a njih je dosta i bitno mijenjaju “odnos snaga” na terenu), te donosi izmjene nacionalnog i međunarodnog prava u području i time postaje vodeći priručnik u području u regiji, dajući smjer svima koji nisu toliko verzirani u području i treba im brzo snalaženje, ali i studentima koji imaju doista vrhunsko didaktičko i sadržajno djelo za usvajanje znanja u ovom složenom i dinamičnom području. Na samo 400-tinjak stranica autori su uspjeli sadržajno i metodološki izvrsno izložiti područje prijevoznih ugovora u četirima granama prometa i multimodalnom prijevozu, dati teorijski izvrstan presjek na kojemu mogu pozavidjeti i mnogo opsežniji udžbenici i sve to začiniti vrhunskim didaktičkim poglavljima. Ovaj udžbenik donosi i formu i sadržaj te time zadovoljava složena moderna pravila visokog obrazovanja vezana uz ECTS bodove, što doista valja posebno istaknuti. No, prije svega, on svjedoči o velikoj ljubavi i predanosti autora svojem području i životnoj vokaciji nastavnika prometnog prava – ovaj tekst odiše vrckastim humorom, gotovo novelističkim zapletima i jasnoćom izlaganja koja svjedoči o majstorskom vladanju materijom. Doista, topla i iskrena preporuka da ovo djelo nabavite. Nećete požaliti.

*Prof. dr. sc. Nikoleta Radionov **

* Dr. sc. Nikoleta Radionov, profesorica Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Trg Republike Hrvatske 14, Zagreb; nradiono@pravo.hr;
ORCID ID: orcid.org/0000-0003-0556-4879